

JA NIE SOM BOH

Rozhovor s G. Vattimom (nielen) o slabom myslení

Keby Gianni Vattimo neexistoval, myslím, že by sme si ho museli vymyslieť. Ale našťastie on existuje. Veľmi zvláštnym a nenásilným spôsobom dokázal prostredníctvom svojho myslenia predbehnúť kritikov doby, nostalgických outsiderov, neúctivých demystifikátorov, hrdinských prorokov...

Vattimo sa narodil v r. 1936 v Turíne. V období štúdií na gymnáziu bol ovplyvnený svojím učiteľom filozofie duchovným Mons. Pietrom Caramellom, tomistom. Dostalo sa mu, ako o tom sám hovorí, moderného, humanistického a katolíckeho vzdelania, ktoré bolo inšpirované Maritainom a Mounierom. V rokoch 1954 – 1959 študoval filozofiu a literárnu vedu na univerzite v Turíne u zakladateľa súčasnej talianskej hermeneutiky, filozofa Luigiho Pareysona. Jeho dizertácia Pojem konania u Aristotela vyšla v r. 1961. Počas ďalších štúdií bol Vattimo výrazne ovplyvnený Heideggerovým, a predovšetkým Nietzscheho nihilizmom. Vďaka Humboldtovmu štipendiu dva roky študoval v Heidelbergu u H.-G. Gadamera a K. Löwitha. Prvé preklady Gadamerovho opusu magnum – Pravda a metóda do cudzieho jazyka, sú práve Vattimovými prekladmi do taliančiny. Vattimova prvá významná práca Bytie, dejiny a jazyk u Heideggera, je zároveň jeho habilitačnou prácou.

Do povedomia intelektuálov sa dostal predovšetkým svojím projektom slabého myslenia (pensiero debole, resp. weak thought). Na jeseň r. 1979 Vattimo v Salerne prednášal na tému Dialektika, diferenciacia, slabé myslenie. Táto prednáška sa stala úvodnou kapitolou kolektívnej monografie Slabé myslenie (Il pensiero debole), ktorá vyšla v r. 1983. V úvode, ktorý Vattimo napísal spoločne s Pierom Aldom Rovattim, navrhuje, aby sme k diskusií o kríze racionality pristúpili bez nostalgie za silnou metafyzikou, čo podľa neho znamená pochopiť bytie ako stopu, spomienku, oslabenú štruktúru. Hermeneutická ontológia sa bude viazať na nihilizmus, čo je sprevádzané oslabením ontologických kategórií. Pri definovaní slabého myslenia podľa Vattima musíme brať vážne Nietzscheho objav súvislosti medzi metafyzikou a ovládaním a v tomto duchu pod neskoršou hermeneutickou identifikáciou bytia a jazyka nemáme rozumieť nájdenie pôvodného, pravého bytia, na ktoré metafyzika zabudla. Ide skôr o spôsob (možnosť) stretnutia sa so stopou bytia, spomienkou na bytie – teda na bytie, ktoré sa už udialo a v tomto zmysle sa stalo oslabeným. V tomto zmysle Vattimo uznáva, že samotné pozitívne vymedzenie slabého myslenia je vlastne (v podstate) nedostatočné, pretože je rovnako slabé. Výraz slabé myslenie vystihuje skôr jeho metaforickosť a paradoxnosť.

V súčasnej postmetafyzickej dobe sa ukazuje ako nevyhnutné ponúknuť pozíciu, na základe ktorej bude možné uchopiť (a porozumieť) preniknutie nihilizmu z perspektívy transnihilistického horizontu. Slabé myslenie sa stane obtiažnym nadobúdaním rovnováhy medzi vymazaním pôvodu (kritika silných dejinných metafyzických pozícií) a kontempláciou priepastnej ničoty (rezignácia na možnosť nájdenia pravého (pravdivého) bytia).

Túto situáciu Vattimo diagnostikuje podľa Nietzscheho ako situáciu po smrti boha: Keď si filozofia uvedomila, že už nemôže s istotou pochopiť, čo je základom všetkých vecí, nie je nevyhnutný filozofický ateizmus. Len filozofia, ktorá si robí absolútne nároky, môže považovať za nutné dokazovať nesprávnosť náboženskej skúsenosti. Vo svetle našej postmodernej skúsenosti to znamená: Ak už Boha nie je možné dokázať ako posledný základ všetkých vecí, ako absolútnu metafyzickú štruktúru skutočnosti, tak je opäť možné v neho veriť.

Vattimo v tomto zmysle je nielen dobrým diagnostikom doby a jej možných problémov, ale aj, a predovšetkým, mysliteľom, ktorý na základe tradície dokáže v (tzv.) postmodernej dobe zachytiť úlohu rozumu a viery opúšťaním (zastaraných) metafyzicky fundovaných absolutistických dogiem a pozícií.

Ako antimetafyzici sme presvedčení o tom, že dianie vo svete sa neodohráva (len) v (nami projektovaných) racionálne predvídateľných rámcoch. Moje stretnutie s Gianni Vattimom bolo šťastnou náhodou na mojej (pracovnej) ceste do sídla Európskeho parlamentu v Strasbourgu. Vattimo totiž nie je len medzinárodne uznávaným (dnes už emeritovaným) profesorom filozofie a estetiky v Turíne, ale od r. 1999 je aj poslancom Európskeho parlamentu.

D. H.

Dušan Hruška: Pán profesor, vaša najnovšia kniha sa volá *Hermeneutika komunizmu*.¹ Môžete nám povedať, čo je témou tejto knihy?

Gianni Vattimo: Áno, napísal som ju spolu so svojím doktorandom, ktorý píše po anglicky lepšie ako ja (smiech). Ale nápad je spoločný, pretože Santiago Zabala je predsa len mojím študentom. *Hermeneutika komunizmu* sa zaoberá otázkou: Ktorá idea môže motivovať viac než idea štátu? Po smrti Stalina a po páde berlínskeho múru sme sa v mnohých ohľadoch cítili slobodnejší než predtým, ale v mnohých iných ohľadoch sme stratili náš možný alternatívny ideál spoločnosti. Nehnevajte sa, ale ja nemám záujem o úchvatnú kapitalistickú spoločnosť. Akceptujem ju, pretože je tou najlepšou, akú dnes môžeme mať. V tomto zmysle sa snažíme ukázať, že z hľadiska inšpirovaného Heideggerom, Nietzsche a hermeneutikou človek má, alebo môže mať, predstavu ideálu *komunistickej* spoločnosti, ktorá nemá nič spoločné s reálnym sovietskym štátom, ale ktorá by mohla byť ideálom spoločnosti bez dominancie ekonomických síl, teda bez súkromného vlastníctva, vykorisťovania chudobných atď. Okrem toho v mnohých ohľadoch som o tom začal premýšľať, keď som si uvedomil, že to, čo predpovedal Marx o kapitalistickej spoločnosti – teda zvyšujúci sa počet chudobných a klesajúci počet bohatých –, sa už deje. Myslím, že od začiatku toho, čo nazývame globalizáciou, za posledných desať – dvadsať rokov sa množstvo bohatstva naakumulovaného vo svete stále znižuje. Bohatých je menej – neznamená to, že sú menej bohatí, znamená to, že ich počet je menší. Takže bohatí stále existujú, ale je to za cenu permanentného zvyšovania počtu chudobných. V krajinách eura,

¹ VATTIMO, G. with ZABALA, S. (2011): *Hermeneutic Communism: From Heidegger to Marx*. New York: Columbia University Press.

napríklad v Taliansku, sme prepočítali pomer medzi platom robotníka a platom topmanažera vo Fiate, ktorý bol svojho času najväčším podnikom v Taliansku. Kedysi (zhruba pred dvadsiatimi rokmi) to bolo 1:40, 1:50, v súčasnosti je to 1:250, čo naznačuje presne to, čo predpovedal Marx. Samozrejme, nikto nechce návrat politikov typu Stalina (smiech), to je dodatok zvlášť pre vás, pretože vo vašich krajinách ste ho, žiaľ, mali možnosť poznať *najlepšie*. Otázkou ale zostáva, prečo tu nie je nijaký ďalší pozitívny ideál novej budúcej spoločnosti, ktorá by mohla inšpirovať ďalšiu politickú činnosť. Výsledkom je to, že v západnej Európe a vo vyspelých priemyselných štátoch sa počty ľudí, ktorí chodia voliť, teda tých, ktorí sú aktívnymi voličmi, znižujú, pretože títo ľudia už prestávajú ďalej veriť v niečo, čo by sme ešte mohli politicky urobiť. Takže napríklad aj takzvané ľavicové strany v Taliansku a v Európe si síce udržiavajú svojich voličov, ale už stratili svoju silu. Sme v situácii absencie skutočného politického ideálu, ktorý by mohol a vedel posúvať masu smerom k politickej činnosti. Agenda sa v tejto súvislosti redukuje výlučne na technický druh agendy. A to je práve situácia, o ktorej vo svojej novej knihe uvažujem.

Moja paradoxná formulácia v podstate znie takto: Keby mohol Stalin čítať viac mojich myšlienok, keby mohol počuť o tom, čo v taliančine nazývam *pensiero debole*, boli by ste (boli by sme) v úplne inej situácii. *Pensiero debole* je idea inšpirovaná Nietzschem a Heideggerom. Ide o príbeh západnej kultúry – a ten je príbehom nihilizmu. Nihilizmus v tomto kontexte znamená redukciu *tenzie skutočnosti*. Takže *slabé myslenie – pensiero debole*, ako ho nazývam v taliančine, *weak thought* ako to bolo prekladané do angličtiny – je myšlienkou, ktorej podstata spočíva v tom, že jediným možným spôsobom humanizácie nášho života je redukcia sily absolútna. Napríklad v náboženstve ide o interpretáciu kresťanstva ako idey Boha, ktorý sa stal človekom, a to zmenšilo *vznešenosť* Boha – Boh sa stal jedným z nás, je naším bratom, nie pánom. Ako sa píše v Novom zákone: Už vás nenazývam služobníkmi, ale priateľmi. A to je to, čo svätý Pavol označuje ako *kenosis*, zmenšovanie, znižovanie Boha. Tento moment vidím ako východisko jednej z možných interpretácií dejín Západu ako dejín oslobodzovania sa z *absolútnej posvätnosti*, oslobodzovania sa spod nadvlády *absolútneho*. Pre etický rozmer nášho bytia to znamená napríklad znižovanie tenzie, znižovanie bohatstva alebo ľudskej agresie. Politicky to znamená redukciu (našich obľúbených) tvrdení, že vedci vedia, ako sa veci majú, a my preto musíme ísť (výhradne) touto cestou. Napríklad v Taliansku máme teraz vládu odborníkov, ale otázka znie: Čo sú to za odborníci? Sú to tí, ktorí veria, že vedia, ako sa veci majú a na základe toho nám vnucujú svoju verziu poznania. My vieme, a vy musíte urobiť to a to. Ja osobne radšej urobím chyby, ale aspoň ostanem slobodný. Teda toto je zmysel toho, čo nazývam *slabým myslením*. V tomto ohľade ide o určitý druh a možnosť interpretácie komunizmu v nestalinskom a netotalitnom zmysle. A opakujem svoje obvyklé paradoxné tvrdenie: Keby mohol Stalin čítať moje knihy o *slabom myslení*, nemusel by byť taký krutý.

D. H.: Rozumiem. Hovoríte o *pensiero debole*, teda o *slabom myslení*, čo je, ak to

tak môžem povedať, vašim patentom zo 70. – 80. rokov,² ak si dobre pamätám. Mohli by ste nám slabé myslenie trochu priblížiť?

G. V.: V prvom rade to vlastne znamená výzvu, aby súčasné myslenie upustilo od *idey objektívnej absolútnej pravdy*. Ani vedci dnes neveria, že to, čo hovoria, je skutočná pravda, ide skôr o konvenčný spôsob usporiadania fenoménov za účelom potvrdenia identity autora a pod. Hovorieval som, že ani vedecké tvrdenie neopisuje veci také, aké sú. Je to len hypotéza v duchu K. R. Poppera. Ide o hypotézu, ktorá ešte nebola falzifikovaná. Opakovateľnosť vedeckého experimentu znamená, že pokiaľ niekto nezistí, že experiment nefunguje, tak ho vnímame ako funkčný. Za touto situáciou sa neskrýva žiadna inherentná idea a pravdepodobne by som mohol toto stanovisko podporiť aj vo vzťahu k empirickým vedcom, k tvrdeniam empirických vied, pretože neverím, že ak napríklad Galileo alebo niekto iný formuloval zákony tvaru alebo hmotnosti, súčasne vedeli o niečom lepšom vo vnútri samotného jablka. Je to v zásade jednoduché, Galileo formuloval fenomény a zákony ich formácií v pojmoch, ktoré sa môžu opakovať...; rovnako sylogizmus u Aristotela mal viac-menej rovnaký status, pretože sylogizmus nedokáže nikdy objasniť, prečo Sokrates zomrel. V tomto zmysle Sokrates zomiera permanentne. Nakoniec, to všetci vieme rovnako ako každý sokratovec – že minulosť zomrela. To, čo nevieme, je podstata tejto situácie. Stále nevieme odpoveď na otázku *prečo*. Ak *vedec* vloží túto skúsenosť do matematických pojmov, tak len preto, aby ju šíril, ale nie preto, aby vedel lepšie, kto je Sokrates, prečo zomrel a pod. Je to zaujímavé, pretože istá konvenčná idea vedy zhodujúca sa s našou predstavou pozitívnej vedy je tu evidentná. To je napríklad v podstate Hegel, pretože Hegel uvažuje dialekticky. Mohli by sme povedať, že snád' trochu aj Popper, resp. Hegel v kombinácii s Popperom, myslia takto. Teda: Formulujeme hypotézu, pracujeme na nej a keď ju poprieme, nájdeme pravdu, domnieva sa Popper. Ale ja vás upozorňujem, že nenájdeme pravdu; to, čo môžete nájsť je osobná motivácia, aby ste odmietli uveriť, že práve toto je pravda. Takže pre mnohých ľudí je to spôsob *retorického presviedčania*. Technicky to funguje, ale technicky fungovalo aj Kantovo a priori. Práve Kant teda uveril, že pozná samotné myslenie. Plánoval organizovať svet pre každého jednotlivca, ale to v skutočnosti nie je možné. Ja som vypracoval projekt kriticky pracujúci so závermi takéhoto myslenia prostredníctvom čítania Nietzscheho a Heideggera. Mimochodom, Heidegger by pravdepodobne neakceptoval, ak by sme ho dávali dohromady s Nietzsche, pretože vždy tvrdil, že je antinihilista, že je proti nihilistom. Nevie, možno by bolo ideálnejšie čítať ich dohromady. *Pensiero debole* (slabé myslenie) znamená po prvé, že postmoderné myslenie je vybudované na vedomí, že v *podstate nemáme večnú absolútnu pravdu*. V taliančine, ale tiež v angličtine a španielčine, mi vyšla autobiografia s názvom *Nebyť Bohom. Ja nie som Boh*. Teda, slabé myslenie je presne to. Ani veda nie je absolútnym vedením o tom, ako a aké sú veci. Keď sa dostaneme do tohto bodu, čo sa stane? Pretože ľudia, ktorí

² VATTIMO, G. e ROVATTI, P. A. (a cura di) (2010): *Il pensiero debole*. Feltrinelli. Pôvodne in: VATTIMO, G. (1991): *The End of Modernity: Nihilism and Hermeneutics in Post-modern Culture*. Translated by John R. Snyder. Polity Press. Ide o anglický preklad talianskeho originálu: VATTIMO, G. (1985): *La fine della modernità*. Milan: Garzanti.

veria, že vedľa, ako veci sú, chcú potom obvykle vytýčiť zákony vášho správania práve na základe svojej predstavy vecí takých, aké sú. Postulovanie hodnoty zo samotného faktu je absurdné. Prečo by som mal akceptovať to, ak ma napríklad niekto posiela do armády a ako dôvod uvedie: Buď chlap! A ja sa opýtam: Prečo? Pretože ním si. No a čo, ak ním som? Prečo by som mal byť? To sa občas nazýva Humovým zákonom. Hume niekde vo svojom diele napísal, že vždy vidí ľudí vytvárať princípy správania z faktov. Ale to nie je možné, pretože fakty sú fakty. Tie nemajú hodnotu. V mnohých ohľadoch táto myšlienka po absolvovaní hermeneutickej reflexie znamená, že ja som vždy len interpretátor. Interpretátor má záujem, ale záujem je projektom, a až projekt má hodnotu. Táto hodnota sa teda neukazuje ako skutočnosť ipso facto. Takže to vyzerá tak, že svoje hodnoty by som mal dokázať. Ale to ja predsa robím. Argumentujem z pozície mojej tradície, z toho, čo som čítal, a pod. Existuje jedno zaujímavé interview s Paulom Ricoeurom z jeho posledných rokov života, kde hovorí, že „ja nie som relativista, ja som hermeneutik.“ Ak sa ma teda opýtate, prečo verím v to a to, tak odpoviem: Čítal som to, mám takú skúsenosť, a preto v to verím. Mám dobrý dôvod v to veriť. Ale nežiadajte ma, aby som vám ukázal veci samé osebe.

D. H.: *Áno, rozumiem. Od Paula Ricoeura som čítal knihu Myslenie a viera,³ vy ste v tomto kontexte spomenuli vašu kolaboratívnu autobiografiu Nebyť Bohom⁴... Okrem toho ste ale tiež napísali knihu týkajúcu sa náboženstva Budúcnosť náboženstva⁵ spolu s Richardom Rortym...*

G. V.: Áno, Rorty... Ten relativista... (smiech).

D. H.: *Áno, relativista. Ale chcel by som sa opýtať – v kontexte vašej práce Budúcnosť náboženstva – čo znamená, že sa nachádzame v situácii, ktorú Nietzsche definuje ako situáciu po smrti Boha? Čo to podľa vás znamená?*

G. V.: To znamená, že Nietzsche sám hovorí, že Boh, ktorý je mŕtvy, je *morálny Boh*. Je to Boh, ktorý predstavuje hlavnú záruku objektívneho poriadku skutočnosti. Ale to nie je náš Boh, pretože ak by Boh bol zárukou objektívneho poriadku, nevyhnutného poriadku skutočnosti, už by sme nepotrebovali vôbec žiadneho Boha. Bolo by to presne v štýle Spinozu, teda poznať to, čo je nevyhnutné, a zostať pri tom, a to by som mohol akceptovať. My ale stále žijeme vo svete, v ktorom vládne *metafyzický Boh*. Ak by zanikla táto predstava, teda predstava metafyzického Boha, spolu s ňou by zanikla aj idea objektívneho poriadku skutočnosti. Nietzsche sa na celú vec pozerá z pohľadu vývoja ľudskej civilizácie možno až príliš pozitivisticky, a to v tom zmysle, že človek začne veriť v Boha, preto, že je to nevyhnutný princíp spoločenskej organizácie. Ak nedodržiavam spoločensky predpísané roly, Boh ma potrestá. A v spoločnej viere v metafyzického Boha si uro-

³ V češtine vyšla pod názvom *Myslet a věřit* – RICOEUR, P. (2000): *Myslet a věřit*. Prel. M. Rejchrt. Praha: Kalich.

⁴ VATTIMO, G. with PATERLINI, P. (2009): *Not Being God: A Collaborative Autobiography*. Translated by William McCuaig. New York: Columbia University Press.

⁵ Jediná kniha od G. Vattima, ktorá je dostupná v českom preklade: RORTY, R., VATTIMO, G. (2007): *Budoucnost náboženství*. Ed. S. Zabala. Prel. L. Johnová. Praha: Karolinum.

bíme svet bezpečnejším. V súčasnosti už ale nepotrebujeme nijakú nadľudskú entitu. *Metafyzický Boh dnes zomiera*. V mnohých ohľadoch si v tejto situácii spomenieme na Nietzscheho: *Boh je mŕtvy, pretože veriaci ho zabili*. Už v neho neveria, pretože ho už nepotrebujú. Ale to je Boh prírodných zákonov, štruktúr nevyhnutnosti. V tom zmysle presne preto, že som nietzscheovec, môžem byť kresťanom. V zmysle, že neverím, že existuje objektívny definitívny poriadok skutočnosti, s ktorým by bol tradičný Boh v konflikte. Spomeňme si napríklad na diskusiu o zázrakoch a pod. V tomto Boha síce neverím, ale verím v zásah zvonku, v zásah mimo hraníc nevyhnutnosti... Teraz sa vyjadrim slovami môjho učiteľa Luigiho Pareysona: Ak sa cítim slobodný, ak sa cítim schopný slúžiť a odmietat princíp, tak je to preto, lebo som slobodný. Ale je moja sloboda nevyhnutným dôsledkom večného poriadku? Nie. Ak nie, tak to bolo spôsobené iným aktom slobody. Takže v mnohých ohľadoch verím v Boha. V tomto zmysle presnú odpoveď na otázku *Koho v skutočnosti predstavuje tento Boh?*, nepoznám. Pravdepodobná odpoveď je v rozličných náboženských tradíciách rôzna a medzi nimi je tá moja vždy konkrétna... V tejto súvislosti je tu napríklad moja Biblia. Takže v mnohých ohľadoch je vzťah k Bohu vždy vzťahom k (objektívne) nepoznateľnému faktu. Povedzme napríklad Big Bang: niečo sa zmení, pretože to niekto zmenil, posunul. Nebolo to nevyhnutné, inak by bol svet večný. Aristoteles povedal, že to je tak preto, lebo to bolo rozumnejšie v kontexte vecí, z ktorých svet pozostáva. Takže v mnohých ohľadoch sa cítim byť kresťanom, pretože nevidím dôvod, prečo by som ním byť nemohol. Samozrejme, ak sa ma opýtajú: Vy naozaj veríte v Boha v troch osobách? Veríte v Ježiša, vo vzkriesenie? Ach... Môžem veriť aj v to, lebo sa mi páči evanjelium. Takže ak príbehy fungujú, je to v poriadku. Pokiaľ mi niekto nedokáže, že je to absurdné. Otázka by potom ale znela: Absurdné vo vzťahu k čomu? Vo vzťahu k prirodzenému nevyhnutnému poriadku... Myslím, že to nie je možné.

D. H.: *Veríte v ideu slobody? Ako vnímate budúcnosť tejto myšlienky v Európe? (Smiech...)*

G. V.: Ach jaj, Európa... V prvom rade, verím, že sloboda je vždy procesom oslobodzovania. Myslím tým to, že vždy predstavuje spôsob zbavenia sa niečoho, čo je neznesiteľné. Takže v tomto zmysle budeme v Európe budúcnosti potrebovať veľa oslobodenia. Neexistuje sloboda v abstraktnom zmysle, sloboda je vždy oslobodením od nejakých konkrétnych prekážok. V tomto zmysle verím, že Heidegger správne povedal, že človek je projektom. Sme projektom a v tomto zmysle stále projektujeme niečo, čo zahŕňa neakceptáciu, ktorej predpokladom je inherentný poriadok vecí, zahŕňajúci pasívnu akceptáciu poriadku vecí, ktorá z neho vyplýva. V zásade som za osvietenskú tradíciu, tradíciu v duchu permanentnej revolúcie. Chcem to. Ale nie kvôli sebe. Ja som starý a unavený (smiech). Ale nie... postupom času čoraz jasnejšie vidím, že jedinou možnosťou, a to ako z ľudského, tak aj politického hľadiska, je v zásade opakovať ten istý scenár – ak cítite... ak chcete žiť normálnym spôsobom a ak chcete, aby všetko fungovalo, najprv o tom snívate... Ale možno vy ste veľmi bohatý človek, ktorý nemusí nič robiť. No vo všeobecnosti o poriadku treba vždy rokovať. Napríklad ako kresťan sa snažím zachrániť cirkev pred samovraždou, pretože hierarchia sa častokrát pokúša zabiť sama: pápeži, biskupi, dogma-

tici a pod. Takže v mnohých ohľadoch verím v slobodu, v zmysle, v ktorom človek nemôže byť považovaný za niečo, čo niekam situujete a tam to aj zostane. Človek je projekt. Napríklad otázka *Prečo som komunistom?* Nepovedzte to doma, vo vašej krajine... (smiech). Nie, ja som komunista, preto, že mám pocit, že slabí, chudobní, majú viac projektov. Vôbec, odkiaľ sa berú projekty? Od ľudí, ktorí nie sú spokojní s tým, kde sa nachádzajú. Som demokrat a existencialista. Chudobní tvoria väčšinu sveta. Demokraticky ich uprednostňujem a navyše, ja, mimochodom nie som veľmi bohatý a to je tiež jeden z dôvodov. A po druhé, nemajetní majú viac projektov, neberú veci také, aké sú... a veci sú ako u Heideggera – jestvujúcno je vždy javom, daniím (stávaním sa). Svet, v ktorom sa nič nedeje, zabudol na bytie. Niečo sa však môže udiat' jedine vtedy, ak niekto chce, aby sa to udialo. A uvedomil som si, že konzervatívni ľudia sú horší ako progresívni.

D. H.: *Môžete nám povedať, aké je to byť na jednej strane profesorom filozofie a estetiky a na druhej strane politikom?*

G. V.: Nuž, stal som sa politikom (neviem, či som vôbec dobrým politikom) preto, že som bol stúpencom neustálej pedagogickej výzvy filozofie. Viac-menej je to myšlienka, že ak nájdem niečo, čo budem považovať za pravdivé, poskytnem to ostatným tak, ako to bolo v jaskyni v Platonovom⁶ *Štáte*. Videl som ich prísť dole a povedať: samozrejme, nebezpečenstvo tejto situácie spočíva v tom, že keď prídem dolu do jaskyne, chcem poučať svojich nasledovníkov, a to v krajnom prípade aj za pomoci násilia. Ak nakoniec povedia, že chcú zostať dole, ja odpoviem: Nie, pod'ťe so mnou hore, za pravdou. A ak to neprijmú, vyťahnem ich hore za vlasy, ako radí Platon (smiech). Teda toto je riziko u Platona a u všetkých totalitných autoritatívnych vlád. Ale je pravda, že som sa (politikom) stal prirodzene... pretože ako mladý som bol radikálom, katolíckym radikálom. Bol som vychovávaný v myšlienke spásy duší druhých. Mal som zachrániť svojich spolužiakov v škole a pod. Dnes by som nikoho nechcel obrátiť, pretože si myslím, že druhých nemám veľa čo naučiť. Ale v každom prípade vo vzdelávaní (tohto druhu, samozrejme) takto zaangažovaný som. Dnes už neverím, že mám pravdu, ktorú by som mohol ukazovať. Ale som presvedčený, že mám vždy akúsi úlohu, ktorou sa stáva *láska k blížnemu*, tak presvedčivo opísaná v evanjeliách. Musíme *si navzájom slúžiť, ja ako človek nemôžem žiť sám*. Mimochodom, aj ja potrebujem druhých (ostatných), potrebujem zaľúbiť sa, túžim rozumieť súvislostiam, chcel by som napríklad zorganizovať sympóziu, musím jesť a piť... (smiech). Tak môj milý, stačí! Veľkí filozofi sú unavení!

D. H.: *Áno! Ďakujem za rozhovor.*

Rozhovor s Giannim Vattimom viedol *Dušan Hruška*; Strasbourg, apríl 2012.
Z angličtiny preložili *Dušan Hruška* a *Katarína Mayerová*.

⁶ Rešpektujeme písanie mena Platon podľa súborného diela, ktoré preložil J. Špaňár. (PLATON (1990): *Dialógy I – III*. Prel. J. Špaňár. Bratislava: Tatran, 928, 704, 696 s.)